

تحلیل مقایسه‌ای بر شاخص کیفیت زندگی ۲۰۲۲ و دلالت‌های امنیت اقتصادی آن

کوثر محمدی هنجروئی^۱، ابراهیم رضایی راد^۲

چکیده

شاخص کیفیت زندگی که پایگاه اطلاعاتی نامبو^۳ هر ساله منتشر می‌کند، نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۲، ایران در بین ۸۷ کشور، به رتبه ۸۴ رضایت داده است. این شاخص با ۸ زیرشاخص از جمله مراقبت‌های بهداشتی، قدرت خرید، امنیت، ترافیک، آلودگی، قیمت املاک و تغییرات اقلیمی به مقایسه کیفیت زندگی در کشورهای گوناگون می‌پردازد. در گزارش پیش رو با روش تطبیقی، ۴ کشور ایران، کره جنوبی، برزیل و ترکیه مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. مؤلفه‌های گفته‌شده هر کدام به نوعی بر امنیت اقتصادی مردم اثرگذارند که در بخش ملاحظات امنیت اقتصادی، چگونگی اثرگذاری آن بررسی و درنهایت، راهکارهایی به تفکیک هر بخش برای بهبود و ارتقای شاخص کیفیت زندگی در ایران پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: شاخص کیفیت زندگی، نامبو، ایران، امنیت اقتصادی.

مقدمه

کیفیت زندگی موضوع و نکته‌ای مهم در جوامع مبدأ است. کشورها بر اساس شاخص کیفیت زندگی به نوعی بررسی می‌شوند. در همین راستا، دولت‌ها می‌کوشند تا با بهبود شرایط، شاخص کیفیت زندگی را بهبود بخشند. کیفیت زندگی و شاخص آن به این دلیل مورد توجه است که می‌توان آن را معیار درستی از شرایط زندگی در هر کشور در موضوعات مختلف دانست. کیفیت زندگی مفهومی جدید و مدرن شمرده نمی‌شود، بلکه چنین گفته می‌شود که نخستین فیلسوفان همواره دغدغه بهزیستی مردم را داشته و در آثار خود به آن توجه ویژه‌ای کرده‌اند. در سال ۱۹۲۰، این مفهوم دوباره مورد تأکید قرار گرفت و نقش دولت به‌عنوان کارگزاری که وظیفه حمایت از اقشار کم‌درآمد جامعه را به عهده دارد، بیش‌ازپیش مورد تأکید قرار گرفت.

پس از ظهور انقلاب صنعتی تا مدت‌ها اصل «ثروت بیشتر به خوشبختی بیشتر افراد می‌انجامد»، سبب شده بود تا رشد اقتصادی کانون توجه سیاست‌گذاران باشد، اما پس از دهه ۱۹۶۰ و با آشکار شدن ظهور انقلاب صنعتی تا مدت‌ها اصل «ثروت بیشتر به خوشبختی بیشتر افراد می‌انجامد»، سبب شده بود تا رشد اقتصادی کانون توجه سیاست‌گذاران باشد، اما پس از دهه ۱۹۶۰ و با آشکار

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، مطالعات زنان، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

mohammadikosar69@gmail.com

۲. کارشناس ارشد مطالعات منطقه‌ای آسیای مرکزی و قفقاز، موسسه آموزش عالی بیمه اکو، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

ebrahimradrezaei.r@gmail.com

3. numbeo. <https://www.numbeo.com>

دربرمی‌گیرد. شاخص کیفیت زندگی که پایگاه اطلاعاتی نامبئو هر ساله منتشر می‌کند، نشان می‌دهد از میان ۸۷ کشور مورد مطالعه، ایران رتبه ۸۴ را در سال ۲۰۲۲ به دست آورده است. این شاخص دارای ۸ زیر شاخص است که از آن جمله می‌توان به بهای زندگی، قدرت خرید، نسبت قیمت دارایی به درآمد، مراقبت‌های بهداشتی، امنیت، ترافیک شهری، آلودگی و آب‌وهوا اشاره کرد. هریک از این شاخص‌ها و مؤلفه‌های آنها به‌طور مختصر توضیح داده می‌شود و رتبه ایران مطابق با آمار در آنها بررسی و با ۳ کشور برزیل، ترکیه و کره جنوبی مقایسه می‌شود.

۱- معیار گزینش کشورهای مورد مطالعه

در خصوص انتخاب و گزینش کشورها چند عامل مورد توجه بوده است که با در نظر گرفتن آن عوامل تصمیم گرفته شد که ۳ کشور برزیل، ترکیه و کره جنوبی به همراه ایران برای بررسی و مقایسه تطبیقی در خصوص شاخص‌های کیفیت زندگی در سال ۲۰۲۲ انتخاب شوند. مهم‌ترین عامل در انتخاب این ۳ کشور، قرار داشتن آنها در زمره کشورهای درحال توسعه است. در این بین، این امکان هم وجود داشت که کشورهای توسعه‌یافته مانند آلمان یا کشورهای اسکاندیناوی نیز انتخاب شوند، اما به این دلیل که این کشورها به توسعه اقتصادی دست یافته و به سمت بهبود شاخص کیفیت زندگی حرکت کرده‌اند، به این نتیجه رسیدیم که شیوه مقایسه اخیر چندان راهگشا نیست. از این رو تلاش شد که افزون بر کشور ایران، کشورهایی مورد مطالعه و بررسی قرار

شدن پیامدهای منفی حاصل از رشد، توجه به رشد اقتصادی به‌مثابه مهم‌ترین هدف توسعه زیر سؤال رفت. پس از آن بود که رشد اقتصادی نه هدف توسعه، بلکه یکی از ابزارهای رسیدن به توسعه قلمداد شد (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱). بر این مبنا، شاخص‌هایی مانند کیفیت زندگی به توسعه کشورها و نه لزوماً رشد اقتصادی آنها توجه می‌کند.

تاکنون تعاریف بسیار زیادی از کیفیت زندگی ارائه شده که در هریک از آنها، بر جنبه خاصی از آن تأکید بیشتری صورت گرفته است. کیفیت زندگی جزو مقولاتی است که همه مردم به‌گونه‌ای غریزی آن را درک می‌کنند، اما تعریف مشخصی ندارد. کیفیت زندگی، هم امور مادی و هم غیرمادی را شامل می‌شود. به‌عبارت‌دیگر، کیفیت زندگی امور ذهنی را مورد توجه قرار می‌دهد و هم‌زمان از توجه به امور عینی نیز غافل نیست. در یکی از رایج‌ترین تعاریف‌ها، سازمان بهداشت جهانی کیفیت زندگی را به شرح زیر تعریف می‌کند.

«کیفیت زندگی شامل احساس و درک فرد از موقعیتش در زندگی در زمینه‌ای از سیستم‌های ارزشی و فرهنگی که در آن زندگی می‌کند، می‌شود و با اهداف، انتظارات و دغدغه‌های او مرتبط است. این مفهوم ابعاد مختلفی را دربرمی‌گیرد که شامل سلامت جسمی (فیزیکی)، وضعیت روانی، استقلال، تعاملات اجتماعی، اعتقادات و تعاملات محیطی است».

کیفیت زندگی افزون بر ابعاد غیرمادی که به‌وضوح در این تعریف قابل شناسایی است، ابعاد مادی را نیز

۲- بررسی شاخص‌ها

۲-۱- شاخص مراقبت‌های بهداشتی^۱

این شاخص چند مؤلفه را در خصوص مراقبت‌های بهداشتی و سلامت در کشورهای گوناگون مورد بررسی قرار می‌دهد از جمله ۱- مهارت و شایستگی کادر پزشکی، ۲- تجهیزات تشخیص و درمان مدرن، ۳- سرعت تکمیل معاینات و گزارش‌ها، ۴- رفتار دوستانه و مؤدبانه کارکنان، ۵- رضایت از پاسخ‌گویی (انتظار) در مؤسسات پزشکی و ۶- دسترسی راحت به مراکز پزشکی، ۷- رضایت از هزینه درمان، ۸- دقت و کامل بودن گزارش‌ها. رتبه ایران در این بخش از میان ۹۶ کشور، ۷۸ است درحالی‌که از میان کشورهای مورد مقایسه، ترکیه رتبه ۲۹، برزیل رتبه ۶۳ و کره جنوبی رتبه ۲ را به خود اختصاص داده‌اند. در سال ۲۰۱۵، ایران از میان ۶۷ کشور، با کسب نمره ۴۸/۲ نتوانست رتبه‌ای بهتر از ۶۵ به دست آورد. در همین سال، کره جنوبی در رتبه ۲۳ قرار داشت که در سال بعد یعنی ۲۰۱۶، توانست با بهبود شاخص‌ها و مؤلفه‌ها خود را به صدر جدول برساند.

یکی از مهم‌ترین دلایل کندی رسیدگی به پرونده‌های پزشکی در ایران، بی‌شک مربوط به سرانه پزشک است که در حال حاضر در بین کشورهای گروه ۲۰، ایران از نظر سرانه پزشک به‌ازای هر ۱۰ هزار نفر، ۱۷/۸ پزشک دارد که با حذف پزشکان غیرفعال، این رقم به ۱۱/۸ می‌رسد. کشورهای پیشرو در نظام سلامت بین ۳۰ تا ۵۰ پزشک به‌ازای هر ۱۰ هزار نفر دارند (خبرگزاری فارس، ۱۴۰۰). طبق برنامه ششم توسعه، باید در راستای بیمه همگانی کل

بگیرند که از لحاظ اقتصادی جزو کشورهای درحال توسعه شمرده می‌شوند.

- ترکیه

ترکیه در سال‌های اخیر و با تلاش‌های جدی در زمینه پیوستن به اتحادیه اروپا کوشیده است که با بهبود شاخص کیفیت زندگی جایگاه مناسبی را به دست آورد. کشور ترکیه به‌خصوص در سال‌های به قدرت رسیدن رجب طیب اردوغان رشد اقتصادی پذیرفتنی داشته است. با توجه به همسایگی ترکیه و ایران و شرایط نسبتاً مشابه اقتصادی و فرهنگی دو کشور، مقایسه میان ایران و این کشور در خصوص شاخص کیفیت زندگی مؤثر است و نکته‌های مهمی از آن حاصل می‌شود.

- برزیل

برزیل نیز جزو کشورهای درحال توسعه شمرده می‌شود که به دنبال یافتن جایگاه خود در نظام بین‌الملل است. این کشور با وجود تفاوت فرهنگی به‌عنوان کشوری در آمریکای جنوبی انتخاب شده است.

- کره جنوبی

دلیل انتخاب کره جنوبی، موفقیت این کشور آسیایی در دستیابی به توسعه صنعتی در مدت زمان کوتاه است درحالی‌که دیگر کشورهای درحال توسعه هنوز نتوانسته‌اند به موفقیت دست یابند؛ موضوعی که سبب شده است کره جنوبی جایگاه ویژه‌ای در میان کشورهای آسیایی داشته باشد و دیگر جوامع درحال توسعه آسیایی از این کشور به‌عنوان الگوی توسعه یاد کنند که ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست.

غیردولتی را متناسب با راهبردهای پزشک خانواده، نظام ارجاع و سطح بندی خدمات و نقشه جامع علمی کشور تعیین نموده و اقدامات لازم را به عمل آورد. موضوعی که باید مورد توجه سیاست گذاران بهداشتی کشور و به خصوص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار بگیرد، متناسب سازی ورودی دانشگاه ها بر اساس نیاز جامعه است. این موضوع باعث جایگاه نه چندان مناسب ایران در سرانه پزشک با کشورهای مورد مطالعه است؛ ایران دارای سرانه ۱۱ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر است. این رقم برای ترکیه ۱۸، برزیل ۲۱ و کره جنوبی ۲۳ است (خبرگزاری تسنیم، ۱۴۰۰) که نشان از نیاز به افزایش ورودی دانشگاه های علوم پزشکی کشور است.

کشور اقداماتی انجام شود که امروزه با طرح بیمه سلامت، خوشبختانه شاهد تحت پوشش قرار گرفتن مردم ایران هستیم. این طرح یکی از بخش های برنامه ششم توسعه بود که قسمت های بسیاری از آن کامل شده است. از طرفی، در یکی دو سال گذشته شاهد تقاضا برای افزایش ظرفیت ورودی دانشگاه های علوم پزشکی هستیم. در بند ۲ تبصره ۷۴ برنامه ششم توسعه اشاره شده است که برای متناسب سازی کمیت و کیفیت تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی با نیازهای نظام سلامت کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است نیازهای آموزشی و ظرفیت ورودی همه دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی علوم پزشکی اعم از دولتی و

نمودار ۱- روند پذیرش دانشجوی پزشکی از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۹

مأخذ: خبرگزاری تسنیم، ۱۴۰۰/۱/۲۸

۲ ماده ۷۴ برنامه ششم توسعه، وزارت نفت در مناطق نفت خیز و گازخیز و شرکت های معدنی بزرگ دولتی در مناطق معدنی محل استقرار خود، در راستای مسئولیت اجتماعی خود و جبران پیامدهای تهدیدکننده سلامت در آن مناطق، نسبت به تکمیل، تجهیز و ارتقای خدمات مراکز بهداشتی و درمانی خود و خدمت رسانی

افزون بر این موضوع، نیاز به سرمایه گذاری ها در بخش بهداشت و درمان را می توان یکی از دلایل کاهش شاخص مراقبت های بهداشتی ایران دانست. در واقع، عدم سرمایه گذاری و دسترسی آسان به مراکز بهداشتی به خصوص در مناطق محروم سبب کاهش شاخص مراقبت های بهداشتی ایران شده است. طبق بند ۲ تبصره

به عموم مردم منطقه در چهارچوب نظام سطح‌بندی خدمات با رعایت احکام ماده ۷۰ این قانون بر مبنای تعرفه‌های مصوب دولت در مراکز دولتی اقدام نمایند. در واقع، در صورت پیگیری و درخواست اجرایی شدن این بند، شاهد کاهش زمان دسترسی به مراکز بهداشتی و در نتیجه، افزایش شاخص مراقبت‌های بهداشتی در ایران هستیم.

در جدول‌های زیر، وضعیت ۴ کشور ایران، ترکیه، کره‌جنوبی و برزیل را در مؤلفه‌های بیان‌شده برای سنجش شاخص مراقبت‌های بهداشتی ملاحظه می‌کنید.

جدول ۱- سنجش شاخص مراقبت‌های بهداشتی سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۵۲/۴۱	۷۰/۷۴	۸۲/۶۳	۵/۹۷
رتبه جهانی	۷۸	۲۹	۲	۶۳

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

نتایج به‌خوبی گواه این است که کره‌جنوبی با نمره‌ای بسیار بالاتر از دیگر کشورهای مورد بررسی، در رتبه ۲ جدول قرار گرفته است. این کشور پس از بحران اقتصادی سال ۱۹۹۵، وارد فرایند ارتقای کیفی

نظام تأمین اجتماعی شد که به‌موجب آن، در بخش بهداشت و درمان نخستین هدف‌گذاری، تسهیل امکان پیشگیری از بیماری به‌جای تسهیل درمان و معالجه بیماران در نظر گرفته شد. گسترش سیستم‌های مراقبت و مدیریت بهداشتی در تمام طول عمر، عمومی‌تر کردن سیستم دسترسی یکسان و آسان به امکانات بهداشتی و درمانی برای همگان، توسعه صنایع وابسته به بهداشت و درمان و گسترش رقابت‌پذیری این صنایع، از دیگر عواملی هستند که در نظام تأمین اجتماعی جدید کره‌جنوبی لحاظ و برنامه‌های اجرایی برای وصول به هریک از اهداف تعیین‌شده به‌سرعت انجام شده است (کلدی، ۱۳۸۰). امروزه کره‌جنوبی در بیشتر نظرسنجی‌ها، تارنماها و پایگاه‌های اطلاعاتی مهم و معتبر جزو بهترین، در دسترس‌ترین و مطلوب‌ترین سیستم‌های مراقبت بهداشتی دنیاست. در جدول زیر، هریک از ۴ کشور یادشده در مؤلفه‌های سازنده شاخص مراقبت‌های بهداشتی مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. ایران در همه مؤلفه‌ها نسبت به ۳ کشور دیگر در جایگاهی پایین‌تر قرار گرفته است.

جدول ۲- شاخص مراقبت‌های بهداشتی سال ۲۰۲۲

مؤلفه‌ها	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
مهارت و شایستگی کادر پزشکی	۵۸/۸۷	۷۳/۹۹	۸۲/۵۶	۶۴/۴۰
سرعت تکمیل معاینات و گزارش‌ها	۵۲/۸۷	۷۰/۵۱	۸۶/۰۷	۵۵/۸۱
تجهیزات تشخیص و درمان مدرن	۶۱/۱۷	۸۰/۷۹	۹۰/۲۷	۶۷/۵۳
دقیق و کامل بودن گزارش‌ها	۵۳/۶۶	۷۳/۴۷	۸۲/۰۲	۶۳/۳۲
رفتار دوستانه و مؤدبانه کارکنان	۴۷/۱۳	۶۶/۹۸	۷۹/۴۳	۶۳/۸۱
رضایت از پاسخ‌گویی (انتظار) در مؤسسات پزشکی	۴۰/۹۹	۶۲/۱۳	۸۰/۱۲	۴۲/۱۴
رضایت از هزینه‌های درمان	۴۸/۰۷	۶۵/۱۷	۷۷/۸۳	۴۸/۷۸
دسترسی راحت به مراکز پزشکی	۵۸/۸۶	۷۸/۴۷	۸۷/۵۶	۶۹/۱۷

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

۲-۲- شاخص ترافیک^۱

رفت و آمد است. فرض بر این است که نارضایتی از زمان‌های رفت و آمد به‌طور تصاعدی با هر دقیقه افزایش می‌یابد. مؤلفه ناکارآمدی تخمینی از ناکارآمدی در کنترل ترافیک است. ناکارآمدی بالا معمولاً به این دلیل است که مردم به‌جای استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی از خودروی شخصی استفاده می‌کنند.

آخرین مؤلفه این جدول مربوط به انتشار دی‌اکسیدکربن - برحسب گرم - در خصوص انواع حمل و نقل است.

در این شاخص، نامتو با در نظر گرفتن اطلاعات مربوط به ترافیک در سراسر جهان، امکان مقایسه کیفیت ترافیک بین شهرها و تخمین مصرف دی‌اکسیدکربن را فراهم کرده است. همچنین، شهرهای شلوغ به لحاظ ترافیک را مشخص کرده است و ترافیک را عاملی اثرگذار بر کیفیت زندگی در شهرها می‌داند.

در جدول زیر، مؤلفه زمان، میانگین زمان یک‌طرفه مورد نیاز برای حمل و نقل در دقیقه است. زمان سپری شده تخمینی از نارضایتی به دلیل زمان طولانی

جدول ۳- مؤلفه‌های شاخص ترافیک در سال ۲۰۲۲

کشور	شاخص ترافیک	مؤلفه زمان	مؤلفه زمان سپری شده	مؤلفه ناکارآمدی	مؤلفه انتشار دی‌اکسیدکربن
ایران	۲۱۲/۰۰۸	۴۶/۷۲	۴۳۵۳/۲۵	۲۳۴/۷۱	۷۱۸۶/۶۷
ترکیه	۱۹۰/۶۹	۴۴/۰۱	۳۰۴۲/۴۵	۲۱۰/۵۲	۵۹۳۱/۳۷
برزیل	۱۷۳/۹۹	۴۱/۱۱	۱۹۵۳/۵۶	۲۰۵/۹۳	۵۵۲۳/۶۸
کره جنوبی	۱۴۳/۴	۳۹/۶۵	۱۵۱۵/۱۲۳	۱۴۹/۹۱	۲۷۲۶/۹۰

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

رتبه‌ای بسیار بهتر از ۳ کشور دیگر را داراست. ۳۲ درصد سفرهای درون‌شهری در کره جنوبی با مترو، ۱۵ درصد با اتوبوس و ۲۲ درصد با خودروی شخصی است. آمار کشورهای ترکیه و برزیل در خصوص نقل و انتقالات درون‌شهری تا حد بسیار زیادی به ایران نزدیک است، اما در هر دوی آن‌ها سهم استفاده از وسایل نقلیه عمومی اندکی بیشتر است. در نتیجه، همان‌طور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، با اختلافی نسبتاً شایان توجه در مقایسه با ایران، وضعیت بهتری را در همه مؤلفه‌های شاخص ترافیک به ثبت رسانده‌اند. در نمودارهای زیر تنها ۲

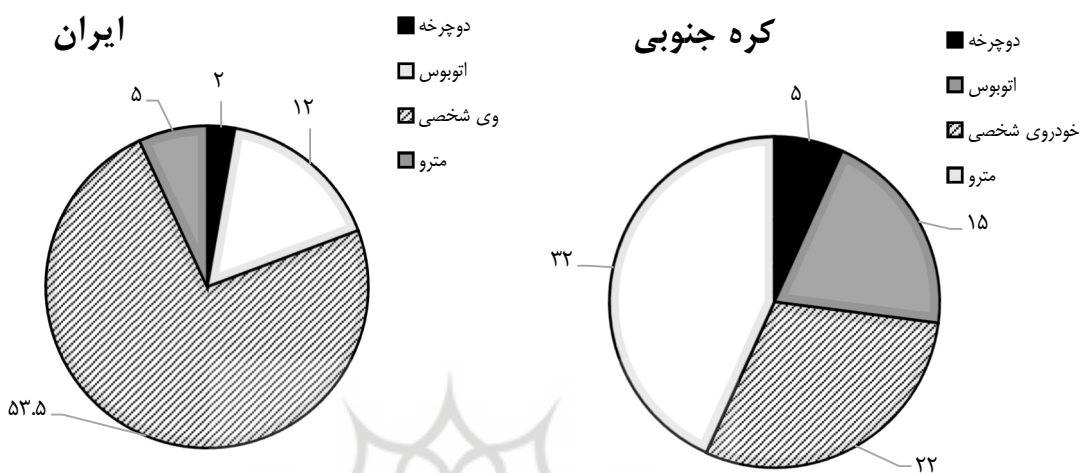
نمودارهای پایگاه اطلاعاتی نامتو نشان می‌دهد که در بین ۴ کشور مورد مطالعه برای رفتن به محل کار یا مدرسه و دانشگاه، سهم هر کشور از استفاده از وسایل نقلیه عمومی و خصوصی چقدر است. در میان ۴ کشور مورد مطالعه ما در این گزارش، مردم ایران هنگام رفت و آمدهای شهری تا ۵۳ درصد از خودروی شخصی استفاده می‌کنند و سهم استفاده از وسایل نقلیه عمومی از جمله مترو و اتوبوس به ترتیب ۵ و ۱۲ درصد است در حالی که بهترین نوع استفاده از وسایل نقلیه در بین ۴ کشور مورد مطالعه، متعلق به کره جنوبی است که با کمترین میزان انتشار آلاینده‌ها،

1. Traffic Index

کشور برزیل و ترکیه به دلیل تشابه زیاد با ایران در این مقایسه مورد توجه نیستند.

کشور ایران و کره جنوبی از نظر سهم مدل‌های حمل و نقل در سفرهای روزانه نشان داده می‌شود. ۲

نمودار ۲- سهم مدل‌های مختلف حمل و نقل با وسایل نقلیه در ایران و کره جنوبی (برحسب درصد)

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

تسهیلات و تأمین ناوگان و تجهیزات قطار شهری شهرها و حومه آن‌ها از محل منابع پیش‌بینی شده در بودجه سنواتی به نحوی اقدام نماید که تا پایان اجرای قانون برنامه، ۲ هزار دستگاه واگن و تجهیزات مربوط با رعایت قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات، مصوب ۱۳۹۱/۵/۱ با اصلاحات بعدی آن به خطوط ریلی شهری اضافه شود. شهرداری‌ها نیز موظف‌اند نسبت به توسعه قطار شهری از محل منابع خود اقدام نمایند.

در واقع، این موضوع در برنامه توسعه مورد توجه قرار گرفته است و عدم اجرایی شدن آن را می‌توان سیاست‌گذاری‌ها و بی‌توجهی به بخش ترافیک در شهرداری‌ها و به‌خصوص کلان‌شهرها دانست. از سوی، در بند ب ماده ۵۷ شاهد این موضوع هستیم که

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، استفاده از مترو و اتوبوس در ایران مجموعاً ۱۷ درصد از سهم حمل و نقل درون‌شهری را به خود اختصاص می‌دهد در حالی که این رقم در کره جنوبی تا ۵۴ درصد سفرها را شامل می‌شود که رقمی بسیار عمده است. نتایج استفاده بیشتر از وسایل نقلیه عمومی در کره جنوبی را می‌توان عامل مهمی در میزان آلودگی کمتر این کشور نسبت به ایران دانست. نمره ایران در این شاخص، ۷۲/۲۲ است حال آنکه کشور کره جنوبی، نمره ۶۲/۴۲ را به ثبت رسانده که نشان‌دهنده آلودگی کمتر و عملکرد بهتر این کشور درباره پاک‌سازی هواست. گسترش حمل و نقل عمومی در راستای کاهش ترافیک به‌خوبی در برنامه ششم توسعه مورد اشاره قرار گرفته است. ماده ۵۸ برنامه ششم توسعه بیان می‌کند که دولت مکلف است نسبت به تضمین

جدول ۴- شاخص امنیت سال ۲۰۲۲

رتبه	شاخص امنیت	رتبه	شاخص جرم	کشور
۹۲	۵۰/۲۷	۵۱	۶۹/۷۳	ایران
۵۰	۶۰/۱۲	۹۳	۳۹/۸۸	ترکیه
۲۰	۷۳/۸۵	۱۲۳	۲۶/۱۵	کره جنوبی
۹۴	۳۳/۲۵	۴۹	۶۶/۷۵	برزیل

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

همچنان که در جدول ملاحظه می‌شود، کره جنوبی در این شاخص نیز با فاصله بسیار از ۳ کشور دیگر پیش‌تاز است؛ البته باید به این نکته توجه داشت که در این شاخص لزوماً میزان بالای جرم و جنایت نشان از ناامنی نسبت به دیگر کشورها نیست، بلکه ممکن است دو کشور «آ» و «ب» در میزان جرائم صورت گرفته آمار یکسانی داشته باشند، اما در کشور «آ» جرائم به میزان بیشتری گزارش شده باشد. این مسئله سبب می‌شود که کشور «آ» نسبت به «ب» ناامن‌تر در نظر گرفته شود. برای مثال، در کشورهای با فرهنگ سنتی بسیار کمتر خشونت علیه زنان گزارش می‌شود، اما این بدین معنی نیست که این کشورها برای زنان امن‌تر هستند.

۴-۲- شاخص آب‌وهوا^۱

این شاخص تخمینی از مطلوبیت آب‌وهوا در شهر یا کشوری معین است که بر اساس مؤلفه‌هایی از جمله کمترین و بیشترین میانگین دما و کمترین و بیشترین نقطه شبمن سنجیده می‌شود. هرچه اعداد این شاخص به ۱۰۰ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده آب‌وهوای معتدل و مرطوب است.

با توجه به قانون توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶/۹/۱۸، به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که در طول اجرای قانون برنامه، سهم حمل‌ونقل ریلی بار حداقل به ۳۰ درصد و سهم حمل‌ونقل ریلی مسافر حداقل به ۲۰ درصد برسد. می‌توان شاخص پایین ایران در زمینه ترافیک را به دلیل کمتر توسعه‌یافتگی حمل‌ونقل عمومی دانست که در صورت توجه بیشتر در این خصوص، در برنامه هفتم توسعه شاهد بهبود شرایط در کشور خواهیم بود.

۲-۳- شاخص امنیت^۱

این شاخص در پی آن است که مؤلفه‌های جدیت میزان جرم و جنایت، تغییرات میزان جرم در ۳ سال گذشته، احساس ایمنی راه رفتن در طول روز و شب، میزان نگرانی بابت دستبرد به منزل مسکونی، نگرانی بابت سرقت خودرو یا وسایل داخل خودرو، نگرانی بابت حمله فیزیکی افراد غریبه، نگرانی از توهین و مورد آزار قرار گرفتن در خیابان و اماکن عمومی، نگرانی از حمله فیزیکی به دلیل نژاد، مذهب و جنسیت، میزان مصرف و فروش مواد مخدر، میزان جرائم مالی و میزان جرائم خشن را مورد سنجش قرار دهد.

جدول زیر نشان‌دهنده وضعیت ایران و ۳ کشور مورد مقایسه در این شاخص است. شاخص جرم تخمینی از سطح کلی جرم و جنایت در شهر یا کشوری معین است و هرچه میزان آن کمتر باشد، بهتر است، اما شاخص امنیت کاملاً مخالف شاخص جرم و جنایت است. اگر کشوری از شاخص امنیت بالایی برخوردار باشد، بسیار امن شمرده می‌شود.

1. Crime Index
 2. Climate Index

جدول ۵- شاخص آب‌وهوای سال ۲۰۱۷

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۶۹/۰۱	۸۸/۵۸	۶۵/۸۶	۹۰/۲۲
رتبه جهانی	۴۳	۱۴	۴۵	۸

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

جدول ۶- شاخص آب‌وهوای سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۶۵/۶۹	۹۰/۴۰	۶۳/۳۹	۹۴/۹۲
رتبه جهانی	۷۱	۲۳	۶۸	۱۱

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

در این قسمت، کشورهای مورد مطالعه در دو بازه زمانی و به فاصله ۶ سال مورد مقایسه قرار گرفتند. همان‌طور که در دو جدول بالا مشاهده می‌شود، کشورهای برزیل و ترکیه به‌رغم از دست دادن جایگاهشان در جدول این شاخص و سقوط چندپله‌ای، در مجموع با بهبود شاخص آب‌وهوای خود مواجه بوده‌اند در حالی که ایران و کره جنوبی در فاصله زمانی مشابه هرکدام به ترتیب ۳/۳۲ و ۲/۴۷ واحد کاهش داشته‌اند که البته سهم ایران در این کاهش بیش از کره جنوبی بوده است.

بحران اقلیمی

تغییرات آب‌وهوایی شامل تغییراتی است که مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از فعالیت‌های انسانی باشد. در ۲ سده اخیر، سرعت گرفتن روند صنعتی شدن کشورها منجر به ازدیاد گازهای گلخانه‌ای و به‌موازات آن، گرم‌تر شدن زمین شده است. برخی از متفکران بر این باورند که تغییرات اقلیمی در نهایت منجر به مخاطره افتادن امنیت ملی و بین‌المللی می‌شود. در واقع، زمانی که منابع دچار زوال و کاستی شود، امور اقتصادی، اجتماعی و پویای جمعیتی نیز دچار نابسامانی می‌شوند و میان گروه‌های وابسته به منابع، کشمکش و

درگیری به وجود می‌آید. از پیامدهای گرمایش زمین می‌توان به افزایش سطح آب دریاها، افزایش دمای هوا، گسترش خشک‌سالی و ناامنی غذایی، آلاینده‌های برون‌سرزمینی، نوسانات بارندگی، بحران آب و گسترش ریزگردها و... اشاره کرد. تغییر الگوی مصرف انرژی و زمینه‌سازی برای کاهش تولید گازهای گلخانه‌ای مانند استفاده از نیروگاه‌های پاک و تجدیدپذیر به‌جای نیروگاه‌های حرارتی، رویکرد شهر سبز، توسعه پتروشیمی پاک و صنایع مرتبط و... از مهم‌ترین راهکارهای مقابله با تغییرات اقلیمی است. با همه این موارد باید گفت که بحران تغییرات آب‌وهوایی، بحرانی جهانی و نیازمند اراده‌ای فراملی و بین‌المللی است و تنها به اراده یک کشور بستگی ندارد. ایران کشوری خشک و کم‌آب و در سال‌های اخیر شاهد مشکلات گسترده در خصوص بحران کم‌آبی بوده است. به همین علت، این موضوع بیش‌ازپیش مورد توجه سیاست‌مداران قرار گرفته است. برای پیشگیری از بحران‌های اقلیمی و پیامدهای آن، برنامه‌ریزی‌هایی صورت گرفته است. بخش ۸ برنامه ششم توسعه در خصوص آب است. ماده ۳۵ برنامه ششم توسعه اقداماتی

به‌ویژه برای کشور بازنده می‌شود. این اتفاق برای آلمان پس از جنگ جهانی اول رخ داد. پس از این جنگ در طول دهه ۱۹۲۰، آلمان با مشکلات اقتصادی شدید و تورم تقریباً بی‌سابقه‌ای مواجه شد که بخشی از آن به دلیل غرامت عظیمی بود که آلمان باید می‌پرداخت. آلمان که قادر به پرداخت این غرامت‌ها با مارک نبود، اقدام به چاپ اسکناس‌های بدون پشتوانه کرد. در نتیجه، نرخ تورم بالایی ایجاد شد که باعث بی‌ارزشی مارک آلمان و پایین آمدن شدید قدرت خرید مردم شد.

– بحران مالی سال ۲۰۰۸

آثار از دست دادن قدرت خرید پس از بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸ و بحران بدهی دولتی اروپا، تا به امروز به یادگار مانده است. با توجه به افزایش جهانی شدن و معرفی یورو، ارزها به‌طور جداناپذیری به هم مرتبط هستند و مشکلات اقتصادی می‌توانند از مرزهای جغرافیایی عبور کنند. در نتیجه، دولت‌ها در سراسر جهان سیاست‌هایی را برای کنترل تورم، محافظت از قدرت خرید و پیشگیری از رکود وضع می‌کنند. برای مثال، در سال ۲۰۰۸، فدرال‌رزرو ایالات متحده نرخ بهره را نزدیک به صفر نگه داشت و طرحی به نام تسهیل کمی^۲ ایجاد کرد. تسهیل کمی که در ابتدا بحث‌برانگیز بود، باعث شد که سیستم فدرال‌رزرو، اوراق بهادار دولتی و دیگر بازارها را برای افزایش عرضه پول و کاهش نرخ بهره خریداری کند.

افزایش سرمایه باعث افزایش وام و ایجاد نقدینگی بیشتر شد. پس از تثبیت اقتصاد، ایالات متحده سیاست کاهش کمی را متوقف کرد. بانک مرکزی اروپا^۳ نیز برای کمک به

را در خصوص بهبود آب در کشور ارائه داده است. یکی از طرح‌های جالب در این خصوص، ماده ۳۶ و تبصره آن در خصوص استفاده از آب شیرین‌کن است که در صورت سرمایه‌گذاری‌های گسترده می‌تواند بخش اعظمی از مشکلات موجود در خصوص آب را برطرف کند.

۲-۵- شاخص قدرت خرید^۱

قدرت خرید نوعی ارزش ارز است که برحسب تعداد کالاها یا خدماتی که یک واحد پول می‌تواند خریداری کند، بیان می‌شود. ممکن است در طول زمان به دلیل تورم و افزایش قیمت کالاها یا خدمات، قدرت خرید ضعیف شود. قدرت خرید به‌عنوان قدرت خرید ارز نیز شناخته می‌شود. جهانی شدن، ارزها را بیشتر از همیشه به هم مرتبط کرده است. بنابراین، حفاظت از قدرت خرید در سراسر جهان بسیار مهم است. قدرت خرید تعریفی ساده دارد. با یک واحد پول (یک دلار، یک یورو یا صد هزار ریال) چقدر توان خرید کالا و خدمات دارید؟ البته نه تنها یک کالا، بلکه سبدهی از جمیع اقلام مصرفی که ملزومات زندگی یک فرد را تأمین می‌کند؛ از کرایه‌خانه تا پنیر.

عوامل تأثیرگذار بر قدرت خرید عبارت از عرضه و تقاضا، نرخ مبادله، تورم، نرخ مالیات، نرخ بهره و اعتبار هستند.

۲-۵-۱- نمونه‌های تاریخی از قدرت خرید

– آلمان بعد از جنگ جهانی اول

نمونه‌های تاریخی تورم شدید و ابرتورم (که می‌تواند قدرت خرید یک ارز را از بین ببرد) علل و آثار مختلف چنین پدیده‌هایی را به ما نشان می‌دهد. گاهی اوقات، جنگ‌های پرهزینه و ویرانگر باعث فروپاشی اقتصادی

1. Purchasing Power Index
2. quantitative easing
3. European Central Bank

کاهش تورم در منطقه یورو و تقویت قدرت خرید یورو پس از بحران بدهی دولتی اروپا، به دنبال تسهیل کمی بود. اتحادیه اقتصادی و پولی اروپا مقررات سخت‌گیرانه‌ای را برای گزارش دقیق بدهی‌های دولتی، تورم و دیگر داده‌های مالی در منطقه یورو وضع کرد. به‌عنوان قاعده‌ای کلی، کشورها سعی می‌کنند تورم را روی نرخ ۲ درصد ثابت نگه دارند. سطوح متوسط تورم پذیرفتنی است، اما سطوح بالای کاهش تورم منجر به رکود اقتصادی می‌شود.

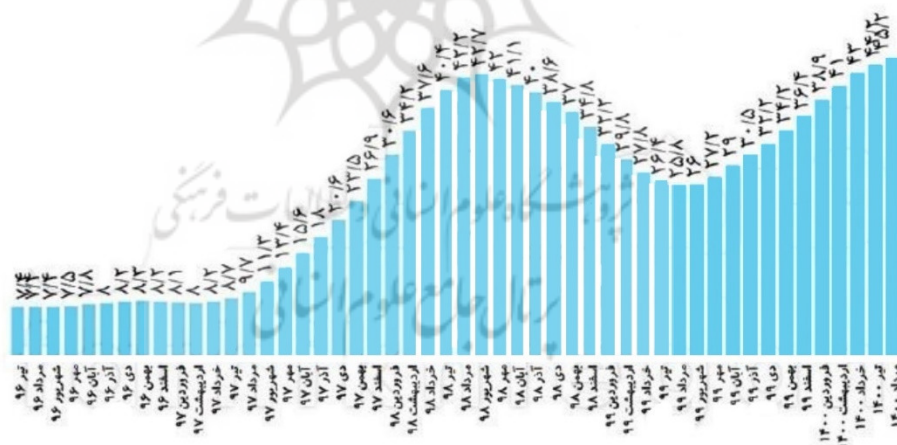
جدول ۷- شاخص قدرت خرید سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۱۷/۹۸	۳۲/۸۸	۷۶/۸۵	۲۷/۸۵
رتبه جهانی	۸۵	۶۳	۲۷	۷۶

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

با مقایسه ایران با ۳ کشور برزیل، ترکیه و کره جنوبی، تفاوت کشورها در شاخص قدرت خرید را مشاهده می‌کنیم. در این جدول مشاهده می‌شود که شاخص قدرت خرید کره جنوبی در مقایسه با دیگر کشورها، بسیار بیشتر که حاکی از اقتصاد خوب و کم‌مشکل کره جنوبی است. در ایران به‌خصوص در سال‌های اخیر، برخی عوامل در کاهش این شاخص تأثیرگذار بوده است.

نمودار ۳- تغییرات نرخ تورم از تیر سال ۱۳۹۶ تا مرداد سال ۱۴۰۰

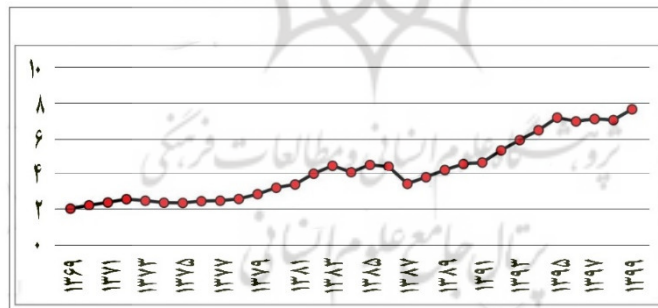
مأخذ: روزنامه فرهیختگان، ۱۴۰۰/۶/۲

در نمودار بالا، شاهد تغییرات نرخ تورم در سال‌های اخیر هستیم. نرخ تورمی که از ۷/۴ درصد در تیرماه سال ۱۳۹۶ به ۴۵/۲ درصد در مرداد سال ۱۴۰۰ رسیده، رشدی شایان توجه است. نرخ تورم با رشد نجومی خود سبب کاهش قدرت خرید شده است. دلیل افزایش نرخ تورم را می‌توان سیاست‌های اشتباه دولت‌ها و بانک مرکزی از طریق افزایش نقدینگی دانست. افزایش نرخ دلار و کاهش ارزش ریال در برابر آن از سویی و از سوی دیگر، تحریم‌های گسترده علیه ایران سبب کاهش ارزش ریال شده است. مردم خواهان حقوق بیشتر و افزایش

۶۰ درصد و بیشتر می‌رسد. به‌طور خلاصه، علل تورم در دهه ۱۳۹۰ در اقتصاد ایران به این شرح است. ۱- در این دوره، متوسط رشد نقدینگی و تورم با اختلاف بسیار کم به ترتیب ۴/۲۹ و ۸/۲۸ درصد بوده است. این نرخ رشد یکسان از رابطه تنگاتنگ این دو متغیر خبر می‌دهد و ۲- در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶، به‌رغم اینکه نرخ رشد نقدینگی بالا و به‌طور متوسط ۲۵ درصد بوده است، نرخ تورم پایینی تجربه شد. در طول این ۴ سال، مثبت شدن بیش از اندازه نرخ بهره حقیقی (نرخ سود بانکی منهای تورم)، عاملی برای خلق نقدینگی و تضعیف بخش عرضه (تولید کالا و خدمات) بود که فتر تورم پنهان را روزیبه‌روز فشرده‌تر می‌کرد. در واقع، این سیاست منجر به افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی و پرداخت سود بالا به حجم بالایی از نقدینگی (شبه‌پول) شد.

دستمزدها هستند، اما رشد حقوق و دستمزد به‌اندازه جبران تورم ۴۰ تا ۵۰ درصدی نیست. کاهش قدرت خرید، فاصله طبقاتی و فقر و مشکلات مختلف اجتماعی از پیامدهای این موضوع است. صاحب‌نظران در سال‌های اخیر بارها بر ضرورت کنترل نقدینگی، رشد پایه پولی و خلق پول در بازار بین‌بانکی تأکید و نسبت به آثار رشد نقدینگی بر تورم و کاهش قدرت خرید مردم و بی‌انضباطی مالی ابراز نگرانی کرده و هشدار داده‌اند. آمارهای ۳ ماه اول سال ۱۴۰۰ نشان داد که نبود انضباط مالی و کمبود درآمد و جبران کسری بودجه و مخارج دولت از محل منابع بانک‌ها و خلق پول در بازار بین‌بانکی قابل ادامه نیست و باید هشدار کارشناسان نسبت به تورم‌های بالا را جدی گرفت؛ زیرا در صورت ادامه این روند، تورم ۴۰ درصدی اکنون، به‌سرعت به ارقام ۵۰ و

نمودار ۴ - ضریب فزاینده نقدینگی در ۳ دهه اخیر

مأخذ: روزنامه فرهیختگان، ۱۴۰۱/۲/۶

۶-۲- شاخص قیمت املاک بر درآمد
این شاخص، با استفاده از آمار و اطلاعات موجود، قیمت ملک، نرخ اجاره‌بها و دیگر اطلاعات مربوط به ملک را مورد بررسی قرار می‌دهد. این اطلاعات زمانی کارآمد است که بر اساس میانگین درآمدی هر کشور مورد بررسی قرار بگیرد و نرخ ملک و درآمد

در این نمودار، رشد افسارگسیخته افزایش نقدینگی را شاهد هستیم که یکی از دلایل کاهش قدرت خرید مردم است. به نظر می‌رسد افزایش قیمت اجناس و کاهش توان مردم برای خرید سبب از بین رفتن احساس امنیت اقتصادی در مردم شده است.

را مورد محاسبه قرار دهد. بر همین اساس، تجزیه و تحلیل ارزش املاک و فرصت‌های سرمایه‌گذاری ملک در هر کشور و شاخص‌های مختلف بازار املاک با استفاده از داده‌های کل محاسبه می‌شود که به‌خوبی نشان‌دهنده قیمت املاک بر درآمدهای هر کشور است.

جدول ۸- شاخص قیمت املاک بر درآمد، سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۲۸/۶۲	۱۱/۱۹	۲۶/۵۱	۱۸/۴۸
رتبه جهانی	۸۳	۴۷	۸۱	۷۴

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

همان‌طور که مشاهده می‌شود، کشور ترکیه دارای شاخص پایین‌تری نسبت به ایران است. اکنون به بررسی شرایط املاک در شهر تهران می‌پردازیم. میانگین اجاره خانه یک‌خوابه در مرکز شهر تهران، ۶۴۳ دلار است. این رقم در مورد اجاره خانه یک‌خوابه در خارج از شهر تهران، ۴۴۹ دلار است. همچنین، هزینه خرید خانه در شهر تهران، ۲۲۵۰ دلار است. این هزینه برای خرید خانه در اطراف شهر تهران، ۱۲۲۷ دلار است (نامبتو).

جدول ۹- مؤلفه‌های شاخص املاک ایران در سال ۲۰۲۲

نسبت قیمت به درآمد	بازده ناخالص اجاره در مرکز شهر	بازده ناخالص اجاره در خارج از مرکز	نسبت قیمت به اجاره مرکز شهر	نسبت قیمت به اجاره خارج از مرکز شهر	وام مسکن به‌عنوان درصدی از درآمد	مقرون‌به‌صرفه بودن
۲۸/۶۲	۵/۶۶	۶/۱۲	۱۷/۶۸	۱۶/۳۳	۵۶۸/۵۳	۰/۱۷

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

در بند ب ماده ۵۹ برنامه ششم توسعه به‌طور مفصل در خصوص شرایط مسکن و تعهدات دولت صحبت شده است. در همین راستا، دولت موظف است برای کاهش آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی (با هدف بهسازی و نوسازی مسکن روستایی) و همچنین، تأمین مسکن برای اقشار کم‌درآمد شهری (در شهرهای کوچک)، منابع مالی و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی در طول اجرای قانون برنامه، تأمین و اقدامات زیر را از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به عمل آورد. ۱- بهسازی و نوسازی سالانه حداقل ۲۰۰ هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت با کارمزد ۵ درصد و تأمین مابه‌التفاوت سود تسهیلات برای دوران مشارکت مدنی و فروش اقساطی و ۲- تأمین منابع مالی و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین مورد نیاز برای کمک به ساخت یا خرید سالانه حداقل ۱۵۰ هزار واحد مسکن اقشار کم‌درآمد در شهرها (با اولویت شهرهای زیر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) شناسایی و اولویت‌بندی گروه‌های هدف و معرفی افراد واجد شرایط توسط بنیاد مسکن و

همان‌طور که از شرایط امروز بازار و دسترسی مردم به این نیاز اولیه پیداست، این سیاست‌ها در مرحله اجرا موفق نبودند یا اینکه از همان ابتدا عقیم بودند. نکته جالب اینکه، تأمین مسکن اقشار کم‌درآمد در تمام برنامه‌های توسعه پس از انقلاب مورد توجه بوده، اما امروز نه تنها مشکل خانه‌دار کردن دهک‌های فرودست برطرف نشده است، بلکه گروه‌های با درآمد متوسط هم توان و قدرت خرید مسکن را از دست داده‌اند.

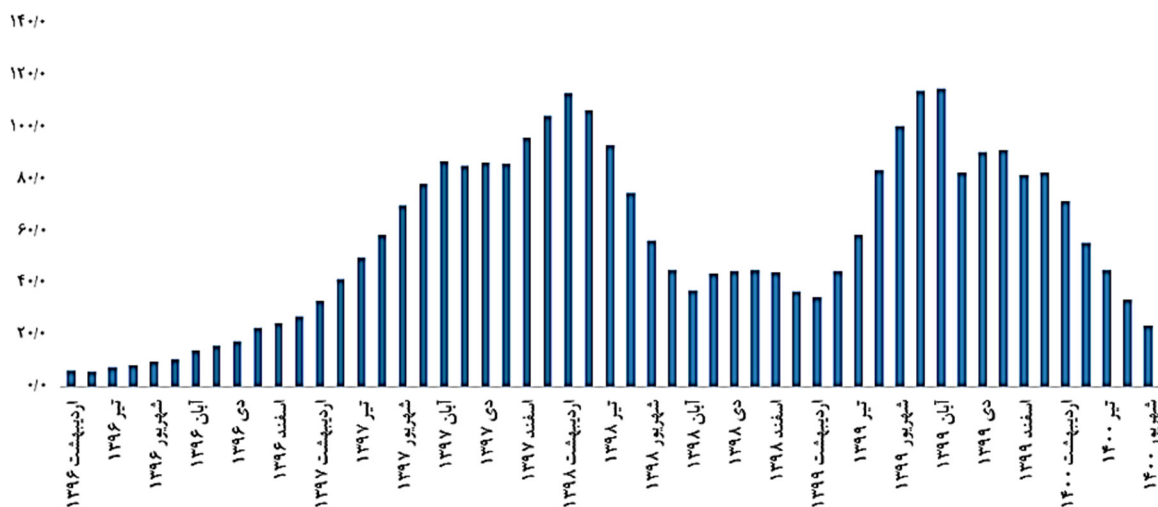
برنامه دولت در طول این ۵ سال یعنی برنامه ششم توسعه، بهسازی و نوسازی سالانه حداقل ۲۰۰ هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت با کارمزد ۵ درصد، تأمین منابع مالی و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین مورد نیاز برای کمک به ساخت یا خرید سالانه حداقل ۱۵۰ هزار واحد مسکن اقشار کم‌درآمد در شهرها (با اولویت شهرهای زیر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) بوده است. همچنین، بر اساس بند الف ماده ۶۰، برای مقاوم‌سازی ساختمان‌ها و اصلاح الگوی مصرف به‌ویژه مصرف انرژی در بخش ساختمان و مسکن، شهرداری‌ها مکلف‌اند نسبت به درج الزام رعایت مقررات ملی ساختمان در پروانه‌های ساختمانی اقدام کنند. روح برنامه ششم توسعه و عمده مفاد آن در بخش مسکن به نوسازی بافت فرسوده با ادبیات جدید بازآفرینی شهری اختصاص داشت، اما دیدیم که این دستور قانونی در مرحله اجرا بسیار کم‌اثر است و با جدیت دنبال نمی‌شود و دولت برنامه جدید مسکن ملی را در دست اجرا دارد؛ برنامه‌ای که به‌طور مشخص در برنامه ششم یا برنامه‌های قبل از آن نیامده است، اما همان سیاست تأمین مسکن اقشار کم‌درآمد یا دهک متوسط را محقق می‌سازد.

با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(ره)، سازمان بهزیستی و خیرین مسکن‌ساز انجام می‌شود.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، دولت در سال‌های گذشته موظف به تعهدات در خصوص ساخت مسکن، اما نسبت به آن بی‌توجه بوده که این موضوع و تقاضا در خصوص مسکن سبب افزایش بی‌رویه قیمت مسکن در سال‌های اخیر شده است. در واقع، یکی دیگر از دلایل افزایش قیمت مسکن را می‌توان کنار گذاشتن طرح مسکن مهر دانست؛ طرحی که با عرضه مسکن به افراد کم‌درآمد سبب تعادل عرضه و تقاضا در بازار مسکن کشور می‌شد و متأسفانه با بی‌توجهی سبب مشکلات اکنون شده است.

مهم‌ترین مشکل مسکن کشورمان عدم سیاست‌گذاری صحیح و علمی در این حوزه است. نبود توازن و تعادل بین عرضه و تقاضا، بالا بودن سهم قیمت زمین در هزینه تمام‌شده املاک، نامتعارف بودن قیمت زمین به دلیل انحصار در مالکیت دولتی و حاکمیتی، محدودیت در تولید مسکن، نگاه کالای سرمایه‌ای به مسکن و نه مصرفی و ناتوانی در کنترل سوداگری این بخش از جمله مهم‌ترین دلایل آشفستگی و التهاب بازار و بخش مسکن هستند. همچنین، فاصله بسیار زیاد میان میزان درآمدها با نرخ مسکن به‌ویژه در کلان‌شهرها باعث سنگینی هزینه‌ها بر دوش مردم و دولت شده است. مشکل مسکن پس از روند روبه‌رشد جمعیت از دهه ۱۳۴۰ شروع شد و در مقاطعی به اوج خود رسید. جاماندگی تولید مسکن از رشد جمعیت و ساخت خانه‌های لوکس و نامتناسب با قدرت خرید موجب بروز مشکلات در این بازار شد. در برنامه‌های ۶ گانه توسعه، سیاست‌هایی برای کنترل بخش مسکن اتخاذ شد، اما

نمودار ۵- تورم نقطه‌ای قیمت مسکن در تهران از اردیبهشت سال ۱۳۹۶ تا شهریور سال ۱۴۰۰ (برحسب درصد)

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۷-۲- شاخص بهای زندگی^۱

جدول ۱۰- شاخص بهای زندگی سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۶۹/۳۸	۷۰/۷۰	۶۶/۹۵	۳۴/۸۱
رتبه جهانی	۵۶	۷۸	۱۵	۶۳

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

این شاخصی است که تفاوت قیمت کالاها و خدمات را اندازه‌گیری و امکان جایگزینی با دیگر اقلام را با تغییر قیمت‌ها فراهم می‌کند. روش‌های مختلفی برای تقریب شاخص هزینه زندگی ایجاد شده‌اند. شاخص Konüs^۲ نوعی از شاخص هزینه زندگی است که از یک تابع هزینه‌مانند در ارزیابی تغییرات جبرانی مورد انتظار استفاده می‌کند. مطلوبیت غیرمستقیم مورد انتظار در هر دو دوره برابر است. شاخص هزینه زندگی، شاخص قیمت نظری است که هزینه نسبی زندگی را در طول زمان یا مناطق اندازه‌گیری می‌کند.

در این جدول، شاهد شاخص بهای زندگی هستیم که هزینه‌های زندگی را در کشور مورد مطالعه بررسی کرده است. شاخص بهای زندگی شامل مؤلفه‌های بهای اجاره، بهای مواد غذایی، بهای رستوران و... است.

جدول ۱۱- مؤلفه‌های تفکیکی بهای زندگی ایران در سال ۲۰۲۲

شاخص هزینه زندگی	اجاره	بهای هزینه به اضافه بهای اجاره	بهای مواد غذایی	بهای رستوران	خرید محلی
۳۶/۴۹	۱۶/۴۱	۲۶/۹۴	۲۸/۰۳	۲۵/۳۶	۱۸/۰۳

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

۸-۲ شاخص آلودگی^۱

مؤلفه‌های آن است. شاخص آلودگی ایران نسبت به کشورهای مورد مطالعه بالاتر و نگران‌کننده است.

جدول ۱۳- شاخص آلودگی ایران در سال ۲۰۲۲

شاخص آلودگی	خروجی شاخص آلودگی
۷۵/۲۲	۱۳۷/۵۸

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

جدول ۱۴- شاخص آلودگی تهران در سال ۲۰۲۲

شاخص آلودگی	خروجی شاخص آلودگی
۸۱/۱۱	۱۵۳/۰۲

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

مقایسه تطبیقی شاخص آلودگی ایران و شهر تهران نشان می‌دهد که شاخص آلودگی شهر تهران بالاتر از ایران و میانگین دیگر کشورهاست. این موضوع نیازمند توجه جدی و سرمایه‌گذاری‌های گسترده در زمینه کاهش آلودگی در تهران است. آمار و ارقام حکایت از جدی بودن بحران محیط‌زیست و آلودگی در شهر تهران دارد.

در این شاخص، میزان آلودگی و دیگر مؤلفه‌های مرتبط به آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. این شاخص شامل مؤلفه‌های رضایت از کیفیت هوا، کیفیت دسترسی به آب آشامیدنی، آلودگی آب، رضایت از دفع زباله، تمیز بودن شهر، آلودگی صوتی و نور در طول شب در شهر، فضای سبز و پارک در شهر و احساس راحتی برای گذراندن وقت در شهر است که هر یک به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۱۲- شاخص آلودگی سال ۲۰۲۲

کشور	ایران	ترکیه	کره جنوبی	برزیل
نمره	۵۷/۲۲	۶۵/۱۰	۶۲/۴۲	۵۳/۷۲
رتبه جهانی	۷۴	۶۱	۵۵	۳۹

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

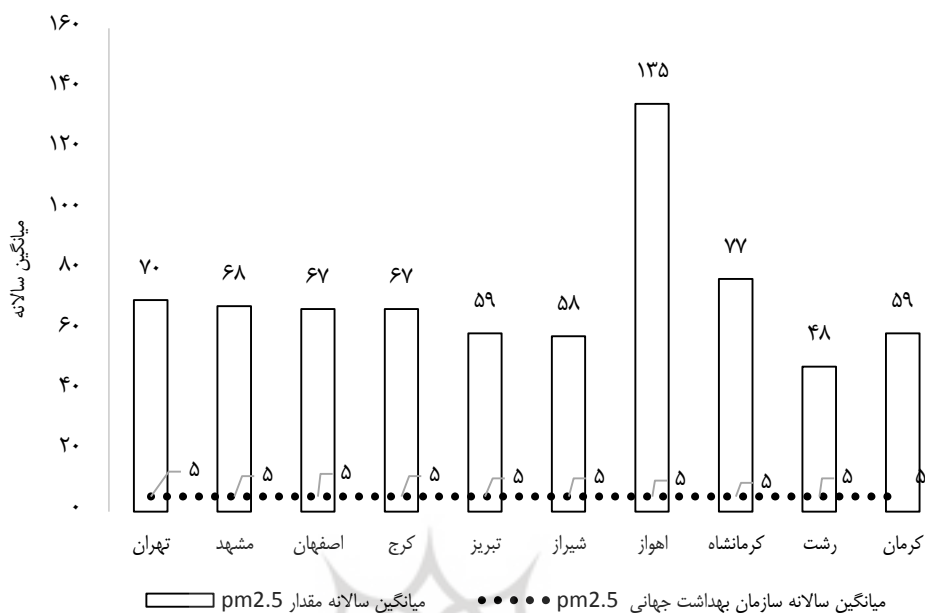
جدول شاخص آلودگی به خوبی نشان‌دهنده شرایط نه‌چندان خوب ایران در زمینه آلودگی و

جدول ۱۵- مؤلفه‌های شاخص آلودگی در ایران سال ۲۰۲۲

مؤلفه‌ها	نمره
آلودگی هوا	۷۹/۷۶
آلودگی آب آشامیدنی	۴۱/۸۸
نارضایتی از دفع زباله	۴۸/۴۲
کثیفی و نامرتبی شهر	۵۳/۳۱
آلودگی صوتی و نوری	۵۲/۸۹
آلودگی آب	۴۸/۹۳
نارضایتی از گذران وقت در شهر	۷۰/۷۵
نارضایتی از فضای سبز	۵۴/۵۸

مأخذ: <https://www.numbeo.com>

نمودار ۶- میانگین سالانه مقدار ذرات PM_{۲/۵} در شهرهای مختلف ایران

مأخذ: Ambient Air Pollution Database.

نمودار ۷- قرار گرفتن جمعیت در خطر سیل رودخانه در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۲۰ (بر اساس سناریوی BAU)

مأخذ: Health and climate change country profile 2022.

۱. ذرات ریزی که اندازه آن‌ها کمتر از ۲/۵ میکرومتر یا میکرون و از عوامل اصلی آلودگی هوا هستند.

۲. این تجزیه و تحلیل را که Aqueduct انجام داده است، پیش‌بینی‌هایی را برای تغییر مواجهه جمعیت با خطر سیل رودخانه‌ها تحت سناریوی BAU نشان می‌دهد که نشان‌دهنده RCP8.5 و SSP2 است.

۳- ملاحظات امنیت اقتصادی

سبب نارضایتی مردم از سیاست‌های اقتصادی می‌شود. کاهش قدرت خرید مردم موجب افزایش بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی حاصل از آن می‌شود که مانند دومینو عمل می‌کند و ابعاد گسترده بیشتری را به دنبال می‌آورد. به نظر می‌رسد کاهش قدرت خرید افزون‌بر تأثیرگذاری بر بخش خرد، بر ابعاد کلان اقتصاد نیز تأثیر می‌گذارد و موجب کاهش توان خرید و به تبع آن، رکود و افزایش تورم می‌شود.

شاخص بعدی، شاخص مراقبت‌های بهداشتی است. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، شاخص مراقبت‌های بهداشتی به دسترسی آسان به مراکز بهداشتی و مانند آن اشاره دارد. شاخص مراقبت‌های بهداشتی به نوعی دربرگیرنده بخش‌های مختلف جامعه است که افزون‌بر سلامت، جامعه و فعالیت‌های اقتصادی را نیز دربردارد. شاخص مراقبت‌های بهداشتی و شرایط نامناسب آن می‌تواند نارضایتی و فقدان احساس امنیت جامعه را در پی داشته باشد. وقتی فرد دسترسی آسان و کم‌هزینه به مراکز بهداشتی داشته باشد، این امکان فراهم می‌شود که با توان مناسب به فعالیت‌های مولد و اقتصادی بپردازد. متأسفانه در مناطق دورافتاده و محروم ایران دسترسی به پزشک سخت است و می‌توان گفت چه در سطح خرد و چه در سطح کلان، احساس امنیت در زمینه بهداشت وجود ندارد که همان‌طور که اشاره شد، می‌تواند موجب تسری به دیگر بخش‌ها نیز شود.

امنیت در قرن حاضر به مفهومی گسترده و پیچیده تبدیل شده است که ابعاد مختلفی از زندگی بشر را دربرمی‌گیرد. در سال‌های اخیر، امنیت اقتصادی بیش از پیش در اولویت قرار گرفته است، زیرا دیگر انواع امنیت بدون برخورداری از جنبه‌های اقتصادی میسر نیست. این مفهوم به دستیابی به منابع اعم از مالی و غیرمالی و بازارهای لازم برای حفظ سطوح پذیرفتنی رفاه و قدرت در جامعه گفته می‌شود. به تعبیری، امنیت اقتصادی جزو امنیت‌های نرم است که در سه سطح خرد (فرد، خانوار و مصرف‌کننده)، میانی (بنگاه‌ها) و کلان (ملی، منطقه‌ای و جهانی) شایان بررسی است (معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸).
 در این مطالعه کوشیده‌ایم که به بررسی امنیت اقتصادی ایران در خصوص شاخص‌های کیفیت زندگی بپردازیم.

در بخش شاخص قدرت خرید، این مقوله را می‌توان مربوط به اقتصاد خرد و کلان دانست. اقتصاد خرد مربوط به شخص و خانواده است. مهم‌ترین نکته در خصوص قدرت خرید، بررسی جایگاه آن در امنیت اقتصادی است. در واقع، هر فرد با توجه به قدرت خرید خود احساس امنیت اقتصادی می‌کند که این موضوعی بسیار مهم است. هر فرد با توجه به افزایش یا کاهش قدرت خرید پول رایج آن کشور دارای امنیت اقتصادی است. به بیان دیگر، هرچه ارزش پول کاهش یابد، قدرت و توان خرید فرد نیز کاهش پیدا می‌کند که

در مجموع، نبود امنیت اقتصادی یکی از عوامل افزایش جرم تلقی می‌شود.

تغییرات اقلیمی، گرمایش زمین و آلودگی هوا در اثر استفاده بی‌رویه از سوخت‌های فسیلی، نیروگاه‌های ناپاک، ناوگان حمل‌ونقل فرسوده و... آثار نامطلوبی بر سلامت مردم و افزایش هزینه‌های درمان آن‌ها دارد. در واقع، هزینه‌هایی که می‌تواند خرج بهبود کیفیت و رفاه زندگی شود (به‌خصوص در سنین بالاتر)، خرج درمان بیماری‌های ناشی از آلودگی هوا به‌ویژه در کلان‌شهرها می‌شود و بار سنگینی بر دوش نظام بهداشت و درمان می‌گذارد. به نظر می‌رسد با برنامه‌ریزی درست در زمینه کاهش آلودگی‌ها، شاهد کاهش معضلات پس از آن مانند تعطیلی اجباری شهر خواهیم بود.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

هدف از نگارش این مقاله، بررسی و ارزیابی شاخص‌های مختلف کیفیت زندگی ایران و مقایسه آن با دیگر کشورهاست. در این گزارش تلاش شد که با مقایسه شاخص کیفیت زندگی، به شناخت کافی از جایگاه ایران دست یابیم. افزون‌براین، تلاش شده است مؤلفه‌های مسبب تنزل یا کاهش شاخص‌های مختلف در ایران مورد بررسی قرار گیرد. در همین راستا، در خصوص بخش‌های مختلف، کوشیده‌ایم با ارائه چند پیشنهاد سبب بهبود شرایط و جایگاه ایران در مقایسه با دیگر کشورهای دنیا شویم؛ موضوعی که افزون‌بر بهبود شاخص موجب تقویت شرایط

شاخص بعدی مورد بررسی، شاخص ترافیک است. این شاخص نیز در دو بخش خرد و کلان امنیت اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مهم‌ترین موضوع در خصوص ترافیک، موضوع اتلاف وقت است. در کلان‌شهری مانند تهران، فرد ساعت‌ها از وقتش را در ترافیک سپری می‌کند. این موضوع سبب نارضایتی می‌شود. از سوی دیگر و در سطح کلان، شاهد مصرف بیشتر سوخت و اتلاف آن هستیم که موجب ضرر اقتصادی در سطح خرد و کلان می‌شود. این موضوع کاهش کارایی افراد در زمینه اقتصادی را نیز در پی دارد.

شاخص بعدی، شاخص درآمد بر قیمت املاک است. در این شاخص مشاهده می‌شود که درآمد افراد با بهای املاک سنجیده می‌شود. هرچه شکاف میان سطح درآمد و بهای اجاره یا خرید املاک افزایش یابد، امنیت اقتصادی آسیب‌پذیرتر می‌شود؛ زیرا هر سال بهای ملک و اجاره افزایش می‌یابد که موجب نارضایتی از بی‌ثباتی‌های اقتصادی می‌شود. این موضوع در سطح کلان سبب حاشیه‌نشینی و نیز مهاجرت از شهرهای بزرگ به شهرهای کوچک یا اطراف کلان‌شهرها می‌شود. این موضوع در ایران با روند افزایش بهای املاک به خوبی دیده می‌شود.

ملاحظات امنیت اقتصادی در خصوص شاخص امنیت به این نکته اشاره می‌کند که فقدان امنیت اقتصادی موجب افزایش جرم به‌خصوص جرائم مالی می‌شود و امنیت روانی جامعه را مخدوش می‌سازد. به عبارتی، کاهش قدرت خرید، بیکاری، تورم و

انقباضی که کاهش تورم را به دنبال داشته باشد، صورت گیرد.

در زمینه ترافیک نیز پیشنهاداتی در خصوص بهبود شرایط ایران در شاخص کیفیت زندگی وجود دارد.

همان‌طور که ذیل شاخص ترافیک توضیح داده شد، میزان استفاده ایرانیان از وسایل نقلیه عمومی رضایت‌بخش نیست. در این راستا، دو اقدام می‌تواند مؤثر باشد. ۱- دولت به افزایش خطوط و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل همت بگمارد و ۲- با طرح‌های تشویقی و توجیهی از طریق رسانه‌های عمومی، فرهنگ استفاده از وسایل نقلیه عمومی به‌جای وسایل نقلیه شخصی را ارتقا دهد. سازمان‌ها و ادارات دولتی نیز می‌توانند برای تشویق کارکنان و کارمندان خود به استفاده هرچه بیشتر از وسایل نقلیه عمومی، تسهیلاتی برای ایشان در نظر بگیرند. جریمه خودروهای تک‌سرنشین در ساعات دارای ترافیک در کلان‌شهرها راهکاری سلبی برای کاهش ترافیک و از رهگذر آن، آلودگی هوا به شمار می‌رود. همچنین، با در نظر گرفتن این نکته که آلودگی هوا موجب برخی بیماری‌های خاص یا تشدید بیماری‌های قلبی و ریوی می‌شود، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری شرکت‌های بیمه‌ای، تسهیلات ویژه‌ای را برای بیمه‌شدگانی که دارای بیماری‌های ناشی از آلودگی هوا هستند (به‌خصوص در کلان‌شهرها که روزهای زیادی در سال برای برخی گروه‌های سنی خطرناک

شاخص‌ها در سطح داخلی و کاهش نارضایتی‌های جامعه می‌شود.

مهم‌ترین شاخص در شاخص کیفیت زندگی، قدرت خرید است. با توجه به اهمیت بیشتر قدرت خرید در شاخص کیفیت زندگی نسبت به بقیه شاخص‌ها، راهکارهایی برای بهبود وضعیت قدرت خرید ارائه می‌شود.

- افزایش حقوق کارگران و کارمندان متناسب با نرخ تورم: با این راهکار، قدرت خرید افراد متناسب با نرخ تورم افزایش می‌یابد که سبب تقویت قدرت خرید افراد جامعه می‌شود و هماهنگی مورد نیاز با آن فراهم می‌آید. در همین راستا، نیاز است که از طریق مجاری قانونی یعنی مجلس، قوانینی در خصوص تقویت قدرت خرید تصویب شود و دولت را موظف به اجرای آن کند.

- اهدای کوپن و بن خرید: می‌توان برای عدم افزایش نقدینگی و تورم، با اهدای بن خرید یا کوپن، تفاوت قدرت خرید را در هر سال جبران کرد. اهدای بن خرید موجب افزایش قدرت خرید افراد به‌خصوص افراد کم‌درآمد و دهک‌های پایین جامعه می‌شود.

- اختصاص درصدی از درآمدهای حاصل از فروش نفت برای تقویت ارزش پول ملی: می‌توان با تصویب مجلس، بخشی از درآمدهای حاصل از فروش نفت را صرف تقویت پایه پولی کشور و از سیاست‌ها و قوانین تورم‌زا خودداری کرد. این موضوع می‌تواند از طریق خرید ذخایر طلا و همچنین، سیاست‌های

که امکان آن از طریق افزایش میزان ورودی دانشگاه‌های پزشکی سراسر کشور وجود دارد. یکی دیگر از اقدامات در زمینه بهبود شاخص بهداشت، تأسیس مراکز بهداشتی و به‌خصوص بیمارستان در هر شهر است که امکان دسترسی افراد به مراکز بهداشتی را آسان و هموار می‌کند. از دیگر اقداماتی که می‌تواند موجب بهبود شاخص بهداشت در مناطق مختلف کشور شود، طرح افزایش و گسترش ارسال پزشکان به مناطق صعب‌العبور و محروم کشور است. از سوی دیگر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مجلس شورای اسلامی با طرح‌هایی مانند بیمه سلامت موجب ترغیب مردم به حضور به‌موقع در مراکز بهداشتی و کاهش هزینه‌های پزشکی می‌شوند.

در خصوص امنیت نیز باید گفت در همه جوامع میزانی از جرم وجود دارد و کنترل کامل آن غیرممکن است، اما بسیار مهم است که نگاه سیاست‌گذار به جرم چگونه باشد. اگر نگرش سیاست‌گذار این باشد که انسان موجودی کاملاً آزاد است و با اختیار کامل دست به جرم و جنایت می‌زند، ماحصل آن، قوانین تنبیهی است که غالباً تأثیر مطلوبی در کاهش جرم ندارد و تنها مجرمان را محتاط‌تر می‌کند. اگر نگرش سیاست‌گذار تنها به ریشه‌های ساختاری جرم و جنایات باشد، با سلب مسئولیت از افراد و نادیده گرفتن اراده آن‌ها در ارتکاب جرم، قوانین بازدارنده مکفی وضع نخواهد کرد. در نتیجه، بهترین نگاه، اصلاح ساختارهای جرم‌افزا و محدود کردن فرصت‌های ارتکاب جرم توأم با قوانین تنبیهی و

است)، در نظر بگیرند. ایجاد ایستگاه‌ها جهت دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی در مناطق مختلف کلان‌شهرها راهکار مؤثری است؛ زیرا طبق معیارهای شهرسازی مبنی بر دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی زیر پنج دقیقه، سبب صرفه اقتصادی و عدم تمایل برای استفاده از وسایل نقلیه شخصی می‌شود.

شاخص بعدی، شاخص درآمد بر قیمت املاک است که پیشنهاداتی در این خصوص ارائه می‌شود. قیمت املاک و اجاره‌بهای آن همواره یکی از موضوعات مورد توجه دولت‌ها بوده است. در ایران نیز با توجه به رشد جمعیت در سال‌های اخیر، موضوع مسکن و املاک یکی از نکات مورد توجه است. دولت می‌تواند با نظارت دقیق بر اجاره‌بها و قیمت املاک موجب کنترل قیمت‌ها شود تا فشار مضاعفی بر افراد اجاره‌کننده املاک به‌خصوص در شهرهای بزرگ وارد نشود؛ موضوعی که نیازمند نظارت‌های دقیق و اعمال جریمه‌ها در صورت تخلف از آن است. با افزایش بهای اجاره متناسب با درآمد تا حدی معضل مسکن حل می‌شود. ادامه طرح‌هایی مانند مسکن مهر یا مسکن ملی نیز منجر به تأمین تقاضا در زمینه مسکن می‌شود که به‌طور طبیعی کاهش قیمت مسکن در کشور را به دنبال دارد.

در خصوص شاخص بهداشت از طریق برخی سازوکارها امکان بهبود شرایط در ایران وجود دارد. یکی از این پیشنهادات، افزایش پزشکان در جامعه با افزایش میزان جذب دانشجوی پزشکی است؛ طرحی

- بازدارنده است. افزایش حضور پلیس و نظارت او در مناطق جرم خیز شهرها، ریشه‌یابی جرائم با پژوهش‌های علمی و میدانی، ایجاد احساس عدالت و فرصت‌های برابر در جامعه برای اقشار گوناگون، افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم، رسیدگی بیشتر و ایجاد رفاه برای مناطق آسیب‌پذیر شهر از دیگر پیشنهادات است.
- معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (۱۳۹۸). گزارش امنیت اقتصادی؛ مؤلفه‌ها و پیش‌نیازها.
- <https://www.numbeo.com>
- Ambient Air Pollution Database
- *Health and climate change country profile 2022*

منابع

- مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵). قانون برنامه ششم توسعه.
- *تارنمای خبرگزاری فارس* (۱۴۰۰). <https://www.farsnews.ir>.
- *تارنمای خبرگزاری تسنیم* (۱۴۰۰). <https://www.tasnimnews.com>.
- *تارنمای روزنامه فرهیختگان* (۱۴۰۱). <https://farhikhtegandaily.com>.
- غفاری، غلامرضا؛ کریمی، علیرضا؛ و نوذری، حمزه (۱۳۹۱). روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*. ۳۱(۳)، ۱۰۷-۱۳۴. doi: 10.22059/jisr.2013.36564
- کلدی، علیرضا (۱۳۸۰). تحول در سیستم رفاه و تامین تأمین اجتماعی کره جنوبی و درس‌هایی برای ایران. *رفاه اجتماعی*. ۱(۲)، ۱۹-۳۹.
- *تارنمای مرکز آمار ایران* (۱۴۰۰). <https://www.amar.org.ir>